

УДК 330.1: 334.75.001.76

Б.М. Одягайло
доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної економіки,
Університет економіки та права «КРОК»

В.В. Швай
магістр,
Університет економіки та права «КРОК»

Мінімізація негативного впливу ризиків українського підприємства-експортера на міжнародних ринках

У статті досліджено теоретичні та методологічні основи вимірювання впливу і мінімізації негативного впливу ризиків на міжнародну економічну діяльність підприємства. Проведено моніторинг міжнародного економічного середовища та його впливу на формування ризиків підприємств на ринках залізорудної галузі. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення системи мінімізації негативного впливу ризиків на міжнародну економічну діяльність ВАТ «Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат».

Ключові слова: ризик, міжнародна економічна діяльність, ринок залізорудної сировини, система управління, мінімізація негативного впливу ризиків.

Б.М. Одягайло
доктор экономических наук,
профессор кафедры международной экономики,
Университет экономики и права «КРОК»

В.В. Швай
магистр,
Университет экономики и права «КРОК»

Минимизация негативного влияния рисков украинского предприятия-экспортера на международных рынках

В статье исследованы теоретические и методологические основания измерения и минимизации негативного влияния рисков на международную экономическую деятельность предприятия. Осуществлен мониторинг международной экономической среды и ее влияния на формирование рисков предприятий на рынках железорудной отрасли. Сформулированы предложения об усовершенствовании системы минимизации негативного влияния рисков на международную экономическую деятельность ОАО «Ингулецкий горнообогатительный комбинат».

Ключевые слова: риск, международная экономическая деятельность, рынок железорудного сырья, система управления, минимизация негативного влияния рисков.

B.M. Odiahailo
Doctor of Economics,
Professor of International Economics Department,
«KROK» University

V.V. Shvai
Master Degree Student
«KROK» University

Minimization of negative influence of risks of Ukrainian exporting enterprise on international markets

In the article the theoretical and methodological basis of measuring the impact and minimization of negative risks impact at international economic activity of enterprise were investigated. Monitoring of the international economic environment and its impact on the forming of business risks in the iron ore markets was carried out. Suggestions concerning improvement and development of system of minimization of the negative influence of risks on international economic activities of Ingulets mining and processing integrated plant were made.

Keywords: *risk, international economic activities, iron ore market, management system, minimization of negative influence of risks.*

Постановка проблеми

Радикальні зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування підприємств, що відбуваються в останні роки, потребують використання, поряд із традиційними, нових підходів і засобів розв'язання проблем обґрунтування господарських рішень та управління ринковими ризиками для забезпечення сталого економічного розвитку. Тому актуальною є проблема розробки заходів мінімізації негативного впливу ризиків підприємств як на внутрішньому, так і міжнародному ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням даної проблеми займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема, значний внесок у розробку проблеми мінімізації негативного впливу ринкових ризиків підприємств зробили: Т. Бартон [1], Г. Вербицька [2], В. Вітлінський [3], М. Клименюк [5], В. Кравченко [6], В. Лук'янова [7] та багато інших. Аналіз наукових джерел з проблем мінімізації негативного впливу ринкових ризиків підприємств свідчить про потребу подальших досліджень.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Зниження негативного впливу ризику може здійснюватися або шляхом його передачі, тобто зовнішніми засобами, або за допомогою внутрішніх ресурсів (самострахування), таких як розподіл фінансових та матеріальних коштів з урахуванням принципів лімітування, диверсифікації. Саме цим питанням значною мірою були присвячені публікації попередників. Натомість методика оцінки ступеня ризиків, що включає основні складові: виявлення і оцінку ризиків; вибір і використання методів впливу на ризики; обмін інформацією про ризики; контроль результатів застосування цих методів, – часто залишались у вітчизняній літературі поза увагою.

Формування цілей статті

Сучасні умови ведення бізнесу характеризуються посиленням ризиків, особливо в міжнародному середовищі, що робить актуальним пошук надійних засобів захисту від їх негативного впливу. Метою статті є вирішення даної конкретної проблеми, а отже – розробка методики мінімізації негативного впливу ризиків на міжнародну економічну діяльність вітчизняних підприємств, а саме – підприємств залізничної галузі України.

Вклад основного матеріалу дослідження

Більшість управлінських рішень на міжнародних ринках приймаються за умов ризику. Щоб вижити в умовах ринкових відносин, необхідно ухвалювати рішення про введення технічних новинок та вдаватися до сміливих дій, що підвищує ризик. Отже, потрібно не уникати ризику, а вміти оцінювати ступінь ризику та управляти ним.

Економічний ризик являє собою об'єктивно-суб'єктивну категорію у діяльності суб'єктів господарювання, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору. Вона відображає міру (ступінь) відхилення від цілей, від бажаного (очікуваного) результату з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих та зворотних зв'язків стосовно об'єкта керування. Це визначення ґрунтується на системному підході до категорії економічного ризику і вказує на необхідність аналізу впливу на об'єкти керування множини внутрішніх і зовнішніх чинників, а також ставлення до ризику суб'єктів господарювання (суб'єктів ризику). Об'єктом ризику прийнято вважати економічну систему, ефективність та умови функціонування якої наперед точно невідомі. Під суб'єктом ризику розуміють особу (або колектив), яка зацікавлена в результатах керування об'єктом ризику і має компетенцію прийняття рішень щодо об'єкта ризику. Чинники (явища, процеси), які спричиняють невизначеність результатів, конфліктність, вважаються джерелом ризику [1, с. 14]. Головною метою якісного аналізу ризику є визначення чинників і зон ризику, після чого здійснюється ідентифікація всіх можливих ризиків.

Підприємство в умовах ризику має орієнтуватися на [2, с. 24]:

1) пошук «рушійної пружини» ризикової ситуації (осмислення проблеми, формування управлінської задачі, розстановки сил), використовуючи ситуаційний (сценарний) аналіз;

2) відшукування зв'язку даної ризикованої ситуації з попередніми обставинами (історичний метод) та прогнозування загроз щодо різних ускладнень, які можуть призвести до збитків;

3) зіставлення ризикової задачі з розвитком цілісної системи управління (системний підхід);

4) обґрунтування і використання технологій розв'язання управлінських задач, адекватних ситуацій;

5) формування адекватного стилю управління (нова тактика в нових обставинах, обтяжених ризиком).

В літературі пропонується така багатокрокова процедура (алгоритм) якісного аналізу ризику та поведінки його суб'єктів щодо прийняття рішень на міжнародних ринках у ситуації, обтяженій ризиком (рис 1).

Прийняття рішень на міжнародних ринках в умовах невизначеності, яка породжує ризик, характеризується тим, що неможливо однозначно передбачити їхні наслідки. Тобто варіанти будь-якої економічної діяльності, що розглядаються, є варіантами з різним (за величиною) рівнем сподіваного прибутку й характе-

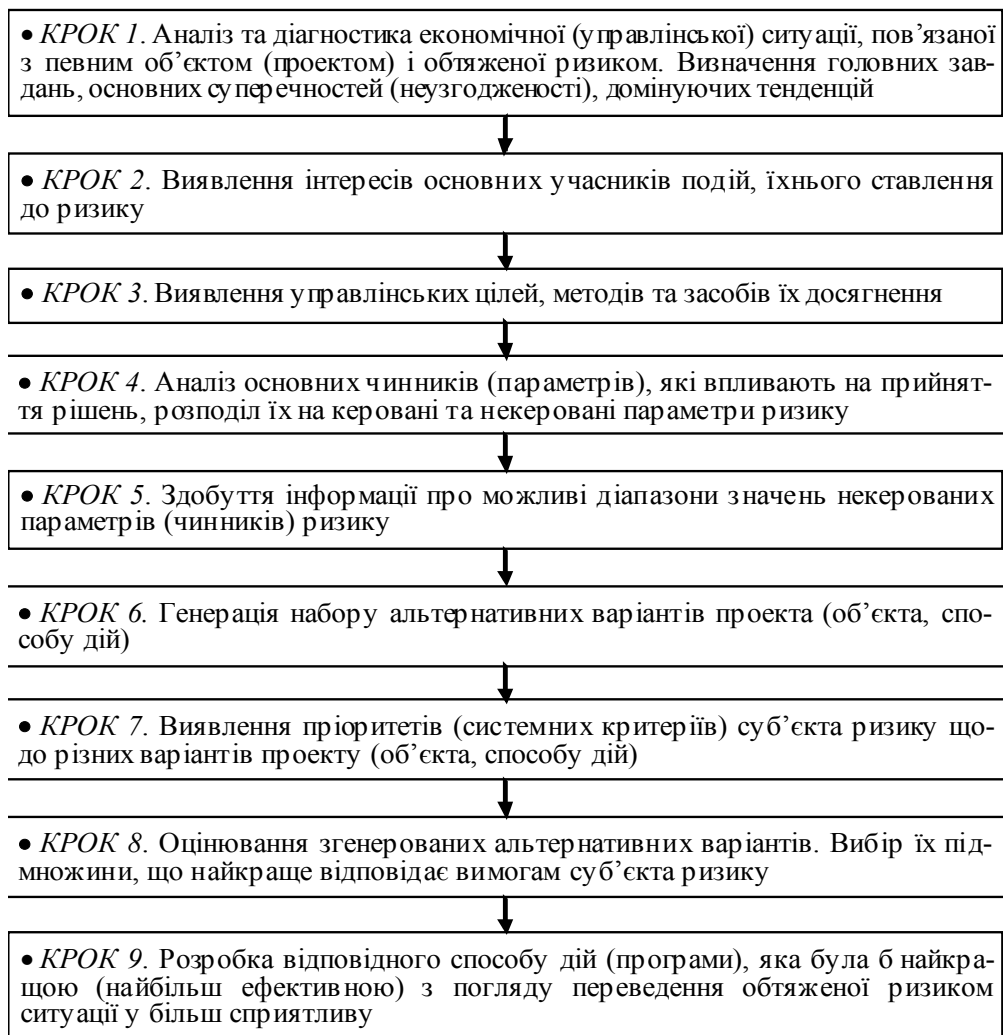


Рис. 1. Узагальнена формалізована процедура аналізу ризику та поведінки його суб'єктів
Джерело: [3, с. 14]

ризуються різною імовірністю (об'єктивною чи суб'єктивною), що цей прибуток буде досягнуто саме на цьому рівні.

Методи запобігання негативним впливам ринкових ризиків у міжнародному бізнесі мають на меті забезпечити оптимальне для підприємця співвідношення прибутку (приросту ринкової вартості) та ризику, його прийнятний (допустимий) рівень. Взагалі управління ризиками в широкому розумінні являє собою особливий вид діяльності, направлений, з одного боку, на пом'якшення впливу небажаних або несприятливих внутрішніх і зовнішніх факторів ризику на результати бізнесу, а з другої – на використання сприятливого впливу цих факторів, які забезпечують додаткові корисні результати або інші переваги в порівнянні з конкурентами [5, с. 59].

Уникнення ризику означає просте ухилення від певного заходу, обтяженого надмірним (катастрофічним) ризиком. Однак уникнення ризику для менеджера (інвестора) нерідко означає відмову від прибутку, що пов'язане з ризиком невикористаних можливостей.

Обирання методів запобігання ринковим ризикам, стратегії та тактики управління ризиком, базується на таких основних принципах [7, с. 125-126]:

- недоцільно ризикувати більшим заради меншого;
- недоцільно ризикувати більше, ніж це дозволяють власні засоби (капітал тощо);
- необхідно заздалегідь піклуватися (здійснювати прогноз) щодо можливих (імовірних) наслідків ризику.

Складові процесу запобігання негативному впливу ринкових ризиків у міжнародному бізнес-середовищі визначаються залежно від сфери діяльності фірми, притаманних їй ризиків, наявних ресурсів, особистої майстерності, професіоналізму, схильності до ризику суб'єкта прийняття рішення.

Узагальнено процес управління ризиком можна представити у вигляді блок-схеми на рис. 2.

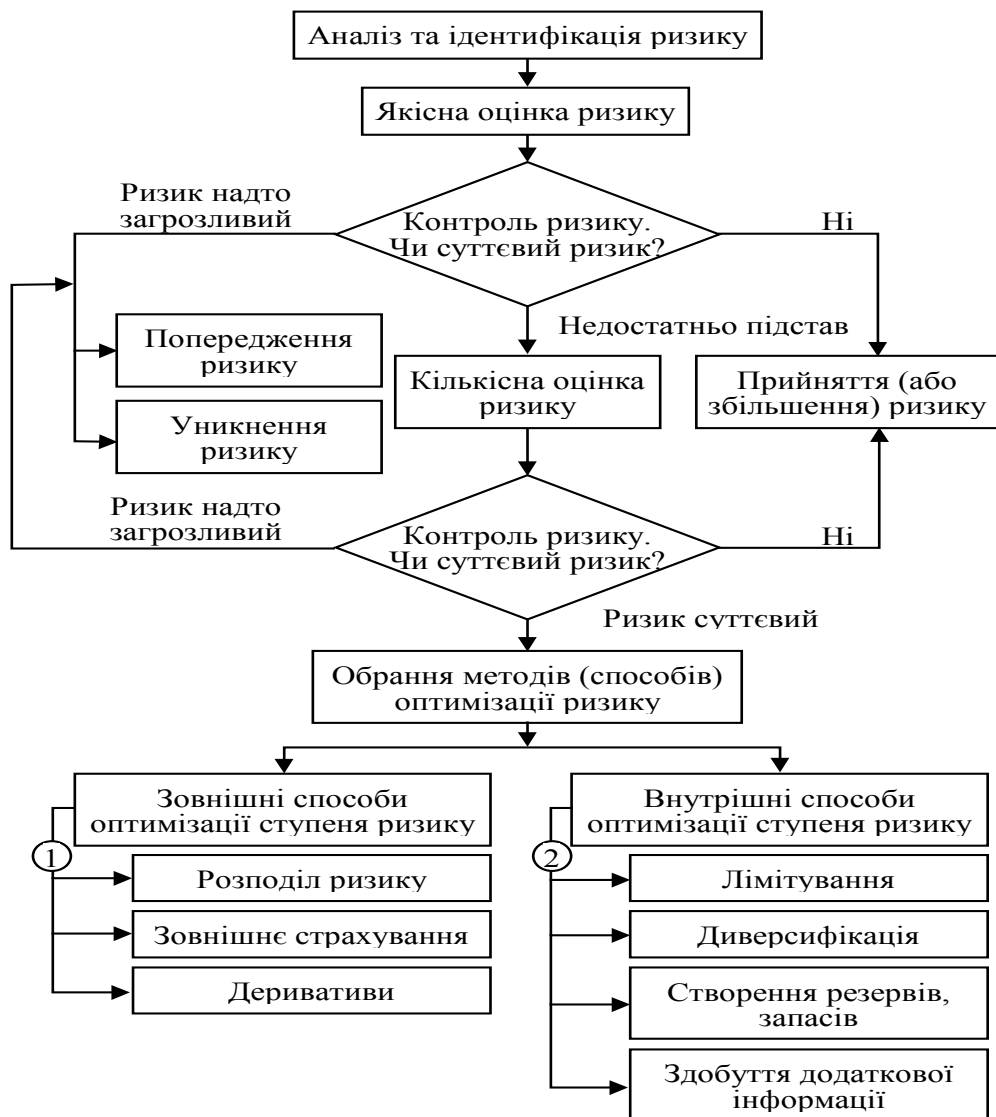


Рис. 2. Узагальнена блок-схема процесу управління ризиком

Джерело: [4, с. 256]

Зростаюча інтернаціоналізація української економіки, яка ще більше підсилася після вступу України до СОТ, неминуче веде до посилення конкуренції і зростання ризикованості операцій вітчизняних компаній як на внутрішніх, так і міжнародних ринках.

За таких умов надзвичайно актуальним для вітчизняних компаній стає оволодіння ефективними методами оцінки та управління ринковими ризиками. Зарубіжна практика свідчить про те, що керівництво успішних і динамічно зростаючих компаній достатньо широко застосовує управління ризиками як в окремих функціональних сферах бізнесу компанії (функціональний ризик-менеджмент, виробництво, фінанси, кадри і т.п.), так і в межах усєї компанії в цілому (стратегічний, комплексний, інтегральний ризик-менеджмент) [6, с.37].

Методика оцінки ступеня ризиків включає основні складові: виявлення і оцінку ризиків; вибір і використання методів впливу на ризики; обмін інформацією про ризики; контроль результатів застосування цих методів.

Для аналізу вибираємо одну із найзначніших галузей України – залізорудну. Розвиток світового ринку залізорудної сировини в першу чергу залежить від обсягів споживання, а отже і від світового виробництва сталі та чавуну. Світові запаси залізних руд становлять 140 млрд т, серед яких 74 млрд т заліза, але розташування залізорудних родовищ на планеті нерівномірне. Лише три країни: Україна (16%), Росія (15%) й Австралія (15%) володіють 46% світових запасів заліза. Ресурси цього металу в Україні є найбільшими у світі та становлять майже 12 млрд т, що перевищує 16% світових розвіданих запасів.

В Україні розташовано 10 гірничорудних підприємств, 6 з яких – гірничозбагачувальні комбінати, що видобувають руду відкритим способом, 4 підприємства об'єднують низку шахт, що виробляють аглоруду підземним способом. Всього в країні розвідано 53 копалини залізних руд, з яких розробляється 29, діє 18 шахт та 11 кар'єрів (табл. 1).

Як приклад, розглянемо систему визначення ефективності управління ринковими ризиками на ВАТ «Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат». Основними ризиками підприємства ВАТ «ІнГЗК», як зазначено в описі його діяльності, вважаються втрата ринків збуту, зростання цін на енергоносії та транспортні тарифи, запровадження зовнішньоторговельних санкцій і квот щодо підприємств гірничо-металургійного комплексу України.

Система управління ризиками на ВАТ «ІнГЗК» – це управління компанією (на всіх рівнях – стратегічному і функціональних) на основі особливої методики, основні складові якої включають: виявлення і оцінку ризиків; вибір і використання методів впливу на ризики; обмін інформацією про ризики; контроль результатів застосування цих методів.

Система управління ринковими ризиками на ВАТ «ІнГЗК» має максимально конкретний характер, описуючи виявлені ризики і методи впливу на них. До структури системи управління ризиками на ВАТ «ІнГЗК» входять наступні розділи: опис бізнесу компанії, контекст ризику: місія, стратегічні і тактичні цілі компанії, збитки тощо, ризики компанії, оцінка ризику: його наслідки та імовірність, методи впливу на ризики, економічна ефективність, додатки (організаційна структура управління ризиками, фінансові коефіцієнти тощо).

Найпоширеніші методи управління ризиками, що використовуються на ВАТ «ІнГЗК», наступні:

1. уникнення ризиків чи відмова від них;
2. прийняття ризиків на себе;
3. запобігання збиткам;

**Діючі гірничодобувні підприємства, виробничі потужності,
номенклатура та якість товарної продукції [9]**

| Підприємства | Територіальне розміщення | Вид продукції |
|---|-----------------------------------|---------------------------------------|
| Підприємства з видобутку та переробки залізорудної сировини підземним способом | | |
| ВАТ «Криворізький ГЗК» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Руда залізна неагломерована |
| ОАО «Суха Балка» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Руда залізна неагломерована |
| ГЗК у складі корпорації МіталСтіл | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Руда залізна неагломерована |
| ЗАТ «Запорізький ЗРК» | Дніпрорудний, Запорізька обл. | Руда залізна неагломерована |
| Підприємства з видобутку та переробки залізорудної сировини відкритим способом | | |
| ВАТ «Південний ГЗК» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Концентрат - агломерат |
| ВАТ «Центральний ГЗК» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Концентрат - окатиші |
| ВАТ «Північний ГЗК» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Концентрат - окатиші |
| ВАТ «Інгулецький ГЗК» | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Концентрат |
| ГЗК у складі корпорації МіталСтіл | Кривий Ріг, Дніпропетровська обл. | Концентрат - агломерат |
| ВАТ «Полтавський ГЗК» | Комсомольськ, Полтавська обл. | Концентрат - окатиші |
| Підприємства з видобутку та переробки флюсової і доломітної продукції | | |
| ВАТ «Балаклавське РУ» | Севастополь, АР Крим | Вапняк, будівельні матеріали |
| ВАТ «Новотроїцьке РУ» | смт Новотроїцьке, Донецька обл. | Вапняк, доломіт, будівельні матеріали |
| ВАТ «Докучаївський ФДК» | Докучаївськ, Донецька обл. | Вапняк, доломіт, будівельні матеріали |
| ВАТ «Комсомольське РУ» | Комсомольське, Донецька обл. | Вапняк, будівельні матеріали |

4. зменшення розміру збитків;

5. страхування.

Вибір методів управління ризиками визначається загальною стратегією ВАТ «ІнГЗК» щодо ризиків, що у свою чергу залежить від сумарного розміру потенційних збитків з одного боку і фінансових можливостей ВАТ «ІнГЗК» з іншого.

Для оцінки ефективності методів управління ризиками, що використовуються на ВАТ «ІнГЗК», необхідно розрахувати інтегральний і часткові коефіцієнти ефективності ризик-менеджменту. При цьому, по-перше, поряд із показниками імовірних збитків варто враховувати і математичне сподівання можливих збитків, а, по-друге, крім витрат на реалізацію методів управління ризиками, потрібно брати до уваги й результати від впровадження цих методів. Для розрахунку часткових коефіцієнтів ефективності ризик-менеджменту величина можливих збитків ділиться на обсяг коштів, які потрібні для застосування конкретного методу управління ризиками.

Інтегральний коефіцієнт ефективності системи ризик-менеджменту для всього підприємства дорівнює результату від поділу суми всіх потенційних збитків на обсяг коштів, що витрачаються для застосування всіх методів управління ризиками. Результати аналізу збитків для всього підприємства заносяться в спеціальну таблицю (табл. 2).

У процесі дослідження встановлено, що найбільш руйнівного впливу на фінансові результати підприємства ВАТ «ІнГЗК» можуть завдати ризик зменшення ліквідності підприємства за рахунок створення резервних запасів, який збільшується в період неритмічного виробництва, кризи, ризик зростання витрат на

Таблиця 2

**Оцінка ефективності методів управління
ринковими ризиками на ВАТ «ІнГЗК»**

| Ризик / Можливий збиток | Методи впливу | Напрямок впливу | Кошти на реалізацію даного методу управління ризиком / Коефіцієнт економічної ефективності |
|---|------------------------------------|--|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 |
| 1. Втрата європейських ринків збуту, зменшення продажів / 2422862 грн | зменшення розміру збитків | Укладання довгострокових контрактів зі споживачами U.S.Steel Kosice, надсилання оферт, пропозицій до інших підприємств Словаччини, які зацікавлені у купівлі продукції ВАТ «ІнГЗК» Це дасть змогу розширити коло споживачів на європейському ринку збуту | 12547 грн (вартість витрат на рекламу, вартість оферт, комунікаційних витрат) |
| | запобігання збиткам | Введення в дію модернізованого обладнання для доведення вмісту заліза у концентраті підприємства до 68-69%. Це дасть змогу покращити якісні характеристики концентрату та зміцнити позиції на ринку. | 1425784 грн (вартість модернізації технологій збагачення) Частковий коефіцієнт економічної ефективності = 1,7 |
| 2. Зростання цін на енергоносії/ 650010 грн | зменшення розміру збитків | Введення в дію енергозберігаючих технологій, нового обладнання та технологій для збагачення залізної руди. Це дасть змогу зменшити використання енергії та зменшити матеріальні витрати в складі собівартості продукції. | 1142587 грн (вартість нових цоккових дробарень зі зменшенням споживання енергії) Частковий коефіцієнт економічної ефективності = 5,7 |
| 3. Запровадження зовнішньоторговельних санкцій і квот щодо підприємств гірничо-металургійного комплексу України/ 254178 грн | унікнення ризику | Використання послуг посередника на закордонних ринках збуту. Це дасть змогу використовувати канали збуту посередника, санкції до міжнародного посередника не будуть пред'являтися, адже він встановлює світову ціну. Підприємство віддає продукцію посереднику за меншими цінами, але санкції не виставляються, бо посередник робить націнку і продає на своїх ринках збуту | 196540 грн (вартість послуг посередника на зовнішніх ринках збуту) Частковий коефіцієнт економічної ефективності = 1,3 |
| 4. Зупинка виробництва та порушення графіку виконання угод/ 1458410 грн | запобігання збиткам страхування | Страхування за допомогою резервування запасів на випадок зупинки виробництва. Це дасть змогу в випадку зупинки виробництва реалізувати незмінні обсяги продукції за рахунок резервних запасів Укласти договір зі страховою компанією про страхування порушення графіку виконання угод | 754874 грн (вартість резервних запасів та сума витрат на обслуговування резервних запасів) 150 879 грн (страхові внески в рік) Частковий коефіцієнт економічної ефективності = 1,61 |

| 1 | 2 | 3 | 4 |
|--|---------------------|--|---|
| 5. Зростання вмісту домішок в концентраті внаслідок можливого невиконання планів модернізації обладнання / 250 000 грн | запобігання збиткам | Укласти попередній договір з банком про отримання кредиту на модернізацію (в разі потреби) | 30000 грн. (підвищений відсоток за гарантування кредиту) Частковий коефіцієнт економічної ефективності = 8,3 |
| Всього: 5035460 грн | x | x | 3713211 грн |
| Інтегральний коефіцієнт економічної ефективності | x | x | 1,4 |

Примітка: розраховано авторами на основі даних

Джерело: [8]

страхування, який пов'язаний зі страхуванням можливих порушень постачання продукції до зовнішніх споживачів, та ризик можливого збільшення витрат на сплату послуг посередника на зовнішніх ринках збуту.

Система заходів щодо мінімізації негативного впливу зовнішньоекономічних ризиків має включати такі основні складові: аналіз ситуації і визначення можливих ризиків; оцінка імовірного збитку і прийняття рішення щодо управління потенційними ризиками; реалізація прийнятих рішень і контроль за їхнім виконанням.

Ризик зменшення ліквідності підприємства за рахунок створення резервних запасів, що є одним з основних заходів на ВАТ «ІнГЗК», збільшується в період неритмічного виробництва. Одним із основних способів мінімізації ризику невиконання договірних зобов'язань ВАТ «ІнГЗК» також є створення запасів і резервів.

Аналізуючи дані табл. 2, можна сказати, що найбільший частковий коефіцієнт ефективності ризик-менеджменту відповідає ризику зростання вмісту домішок в концентраті внаслідок можливого невиконання планів модернізації обладнання.

Це означає, що кожна гривня, яка витрачається на управління ризиком, зокрема на сплату підвищеного відсотку за гарантування кредиту, може запобігти 8,3 грн можливих збитків. Інтегральний коефіцієнт ефективності ризик-менеджменту ВАТ «ІнГЗК» становить 1,4 од., що свідчить про достатню ефективність антиризикових заходів, що провадяться на підприємстві.

При формуванні виваженої політики управління поставками матеріалів резервний запас пропонується поступово скоротити до 2-3 днів, що дасть можливість зекономити на формуванні резервних запасів. Такий підхід до нівелювання ризику може вивільнити для підприємства до 122 313 грн за основними видами матеріалів.

Ризик зростання витрат на страхування, який пов'язаний зі страхуванням можливих порушень постачання продукції до зовнішніх споживачів, запропоновано мінімізувати шляхом вибору та порівняння варіантів страхування від альтернативних страхувальників.

На підприємстві також постійно ведеться робота зі зниження ризику втрати споживачів через низьку якість концентрату.

Для уникнення багатьох ризиків від впровадження виробництва нового виду

продукції буде доцільним організувати на комбінаті установку з виробництва 3–3,5 млн тон на рік залізородних неофлюсованих окатишів, як першого кроку до промислової реалізації міні металургійного комплексу.

Таким чином, програма мінімізації ризиків надає ВАТ «ІнГЗК» широкий вибір різних інструментів захисту від ризиків при здійсненні зовнішньоекономічних операцій. Однак вони не в змозі забезпечити абсолютного захисту від можливих ризиків, хоча і можуть істотно їх зменшити. Значною мірою ризики можна відвернути шляхом ефективного управління (наприклад, диверсифікацією діяльності тощо). Найбільший ефект можна досягнути за рахунок поєднання, комбінування різних методів управління ризиками: страхування, хеджування, застосування сучасних методів управління, форм і методів розрахунків у зовнішньоекономічних операціях.

Література

1. *Бартон Т.* Риск-менеджмент. Практика ведущих компаній. / Томас Бартон, Уильям Шенкир, Пол Уокер / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2008. – 208 с.
2. *Вербицька Г. Л.* Вибір заходів обмеження економічного ризику / Г. Л. Вербицька / Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2009. – Вип. 289, Т. 2. – С. 607-615.
3. *Вітлінський В. В.* Нечітка багатокритеріальна ієрархічна модель підтримки процесів прийняття рішень / Вольдемар Володимирович Вітлінський / – К.: КДЕУ, 2004. – 33 с.
4. *Вітлінський В. В.* Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний / – К.: ТОВ «Борисфен-М», 2006. – 336 с.
5. *Клименюк М. М.* Управління ризиками в економіці / М. М. Клименюк, І. А. Брижань / – К.: Просвіта, 2008. – 220 с.
6. *Кравченко В.* Сучасні стандарти ризик-менеджменту: основа для побудови дієвої системи управління маркетинговими ризиками компанії / Кравченко В. // – Маркетинг в Україні – 2009 – № 5. – С. 36-41.
7. *Лук'янова В. В.* Економічний ризик: Навч. посібник. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.
8. Пояснювальна записка ВАТ «ІнГЗК» за 2013 рік. – 2013 – 158 с.
9. Техніко-економіческие показатели горнодобывающих предприятий Украины в 2007-2008 / Близиюков В. Т., Салганик В. А., Штанько Л. А., Русаненко П. А. / – Кр.Рог.: ГНИГРІ, – 2009. – 178 с.

УДК 33.021:167.23:339

В.В. Рокоча

*доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Університет економіки та права «КРОК»*

До питання про методологію аналізу проблем інформатизації світової економіки

У статті з філософських методологічних позицій розглядається процес інформатизації світової економіки як єдність сутності та форми прояву, розкривається дуальний характер сутності та форми прояву інформатизації економіки, дається якісна оцінка економічної цінності інформатизації.

Ключові слова: *інформатизація, інформатизація світової економіки, ІКТ, інформаційна економіка, дуальність процесу інформатизації, світ-системна модель «центр – напівпериферія – периферія».*